

Fra redaksjonen

Miljøaktivisme – det nye generasjonsopprøret?

Marit Ursin

Med sin skolestreik for miljøet foran den svenske Riksdagen har Greta Thunberg (16) blitt symbolet på nåtidens største opprør blant barn og unge i den vestlige verden. Miljøagentene i Norge på 1990-tallet pleide å si at barna ikke er sinte, bare veldig, veldig skuffet. I så måte trakk de på voksnes talemåte til barn. Gretas tale til toppolitikere og verdensledere på klimatoppmøtet i Polen (COP24)¹ i desember i fjor kan tyde på at dagens yngre generasjon har gått fra skuffet til forbannet; «You say you love your children above all else, yet you are stealing their futures in front of their very eyes.» Greta har holdt sin egen TEDx Talk i Stockholm,² og bruker sosiale medier flittig i sin kamp for miljøet. Greta har blitt en slags uformell leder for bevegelsen av skolestreikende barn og unge.

Gretas sosiale bevegelse #fridaysforfuture³ har spredt seg til mange land. Inspirert av Greta, har titusener av barn og unge boikottet undervisningen og tatt til gatene for klimasaken i Belgia, Nederland, Tyskland, Storbritannia, Sverige, Danmark og Norge. Undersøkelser gjort av svenske Sifo for WWF og norske Opinion for Kirkens Nødhjelp,⁴ viser at klimaspørsmålet har stor betydning for unge. I forbindelse med det norske Stortingsvalget høsten 2017 organiserte Redd Barna i Norge et eget valg for barn i alderen 8 til 15 år i form av nettbasert stemmegivning. Et av de ut-

talte målene med Barnas Valg⁵ var å synliggjøre «hvordan Norge ville sett ut om barna fikk bestemme». Resultatet viste at de unge stemmegiverne prioriterte miljø i mye større grad enn voksengenerasjonen, og Miljøpartiet de Grønne fikk over dobbelt så stor oppslutning i Barnas Valg. I forbindelse med Barnas Valg intervjuet Linn C. Lorgen og jeg femteklassinger i Trondheim om deres tanker rundt og opplevelser av deltakelse i barnevalget (Ursin og Lorgen, under fagfelleevaluering). Miljøsakene var et tilbakevendende tema blant deltakerne, og da særlig når de diskuterte generasjonsforskjeller i politiske prioriteringer:

Jeg tror kanskje noen barn er mer opptatt av miljøet enn noen voksne liksom, fordi at ... liksom vi ... skal vel liksom, når vi blir voksne, så er det liksom vi som bestemmer og såne ting. Og da vil jo liksom vi ikke at det skal være helt ødelagt på en måte (individuelt intervju, jente).

Mange av deltakerne poengterte at miljøpolitikk var det området barn og voksne er mest uenige om, og begrunnet dette med at den yngre garde har mest på spill fordi «vi ... leve lengre enn dem no ... og vi skal være der i fremtida ...» (individuelt intervju, gutt).

At den yngre garde snakker miljøets sak er ikke noe nytt. Allerede på 1980-tallet kom miljødetektiven Blekkulf på norsk bar-

ne-TV og barneradio, og utover 1990-tallet tok Miljøagentene⁶ over. Likevel er mottakelsen av Greta og hennes unge følgere i mediedebatten blandet. Mens noen hyller de unge aktivistene, blir de møtt med kritikk av andre. Hvordan den yngre gardes inntog i den politiske sfære tolkes, er forankret i ulike samfunnsdiskurser rundt barn og barndom. Forestillingen om barn som miljøaktivister trekker på mange ulike og velkjente diskurser, deriblant barn som uskyldsrøne og nære naturen. I *On Education* (1762) sammenlignet Jean-Jacques Rousseau barn med dyr, og argumenterte for at de bør oppleve frihet og lek ute i naturen. Barnets uskyldige og naturlige vesen og eksistens, ifølge Rousseau, forurenses og korrumpes gradvis av de voksnes verden (Taylor 2011). Dermed posisjoneres barnet i en offerrolle for voksnes ugjerninger, en retorikk som gjenspeiles i Gretas taler og i deler av den generelle miljødebatten idag.

Forestillingen om barn som miljøaktivister er også sterkt knyttet til diskursen rundt den oppvoksende generasjon som håpet og fremtiden, og som «agents of change» (Walker 2017). Barn blir portrettert som kompetente aktører og drivere av forandring, gjennom blant annet å oppfordre sine foreldre til økt miljøbevissthet og mer bærekraftig livsstil. Dette illustreres for eksempel i UNICEF-rapporten *Our Climate, Our Children, Our Responsibility*: «There is a strong case for engaging children as actors in the climate change agenda, rather than treating them as passive observers or victims» (UNICEF 2008: 28). Dette er i tråd med synet på barn som rettighetssubjekter, forankret i FNs Barnekonvensjon. UNICEF (2011) er en av mange aktører som knytter miljøkampen direkte til barns rettigheter:

Children's vulnerability to climate change, as a result of their particular physical,

social and psychological characteristics, threatens the realisation of many [of] their rights as stated in the UN Convention on the Rights of the Child (s. 2).

Men som Walker (2017) poengterer, er ideen om barn som «agents of change» basert på en antakelse om at barndommens symbolske kraft er direkte overførbar til reell handlingskraft og mektiggjøring. Virkeligheten er mer kompleks, konkluderer hun, og barns posisjon i samfunnets intergenerasjonelle relasjoner er preget av mangel på makt og innflytelse.

Mye av mediekritikken av Gretas miljøkamp er forankret i andre og tilsvarende sterke diskurser om barn, nemlig forestillingen om at barn er umodne, irrasjonelle og uvitende, og tilhører den private sfære. Barn har dermed ingenting å gjøre i samfunnsdebatten og i politiske arenaer, men bør i stedet befinne seg i hjemmet og på skolebenken. Barndom skal preges av lek og lystighet, og ikke alvor og ansvar. Det faktum at Greta og titusener med henne dropper obligatorisk skolegang for å demonstrere, regnes dermed som sivil ulydighet. Et syn på barn som apolitiske vesener står fortsatt sterkt i samfunnet i dag, og er knyttet til en forståelse av politikk som bestående av medlemskap i politiske partier og offentlig valgdeltakelse. Basert på tradisjonelle utviklingspsykologiske teorier har statsvitene siden 1970-tallet konkludert med at barn ikke har den mentale kapasiteten til å forstå politiske konsept og temaer (Van Deth, Abendschön og Vollmar 2011). Barn og unge anses i stedet som politiske «lærlinger», som passive mottakere av voksnes lærdom og kunnskap (Loader, Vromen og Xenos 2014).

Mange av de kritiske røstene mot dagens unge miljøopprør anser aktivismen enten som uønsket eller som useriøs. Dette be-

kreftes av nyere forskning, som viser at barn og unges deltakelse i politisk opposisjon og opprørsbevegelser ofte blir ansett som uønsket atferd eller som en trussel for deres egen sikkerhet, og dermed gjerne forhindret framfor oppfordret (Liebel og Saadi 2012). Et eksempel som illustrerer dette er når mindreårige asylsøkeres søknader om politisk asyl blir avvist fordi immigrasjonsmyndighetene finner det usannsynlig at barn og unge er i stand til å danne seg og å uttrykke politiske meninger (Crawley 2011; Josefsson 2016). Hvis politisk aktivisme anerkjennes, tas den ikke seriøst, men blir i stedet vurdert som ungdommelig dumskap, dumdristighet og uvitenhet, uten potensial for politisk påvirkning (Liebel og Saadi 2012).

Kritikken av dagens opprør blant barn og unge kan tyde på at deres politiske engasjement først og fremst anerkjennes og aksepteres når det skjer på voksnes premisser og veletablerte arenaer i regi av voksne (Gordon og Taft 2011), som i skolen eller frivillige organisasjoner. Liebel og Saadi (2012) understreker at barn og unges politiske deltakelse gjenspeiler deres posisjon i samfunnet og hvilke deltakelses- og ytringsmuligheter de innehar eller mangler. Når skoleboikott og sivil ulydighet tas i bruk, vitner dette om at den yngre generasjon enten har prøvd ut eller mangler alternative, effektive kanaler. Samtidig har dagens oppvoksende generasjon blitt kritisert for apati og manglende politisk interesse og engasjement, hvor deres egeninteresse og selvprofitt blir sagt å overskygge mer generelle ønsker for lokalsamfunn, ulike grupper og landet som enhet (Gordon og Taft 2011). Det voksende miljøopprøret i sosiale medier og i gatene er et godt eksempel på at mange forskere såvel som samfunnsdebattanter opererer med en for snever forståelse av politikk til

å fange opp barn og unges måter å «gjøre politikk» på (Øygårdslia og Ursin, under fagfellelvurdering). Videre viser opprøret et samfunnsengasjement som strekker seg langt utover egeninteresse.

I dagens demokrati er valgdeltakelse en av få muligheter til å si sin mening og bidra til endring. Greta og de unge miljøaktivistene mangler formell myndighet til å endre samfunnets kurs, og er for unge til å stemme. Samtidig må vi erkjenne at klimautfordringene har større konsekvenser for de som kommer etter oss. Barn som generasjonskategori kan ha andre interesser og prioriteringer enn voksne (Qvortrup 2009). Barns manglende politiske innflytelse rettferdiggjøres tidvis med ideen om at foreldre er barns forvaltere og ivaretar deres interesser. Likevel stiller Cohen (2005) seg kritisk til hvorvidt foreldre har innsikt i, mulighet til eller ønske om å fremme barns interesser med mindre de sammenfaller med deres egne. Når det gjelder miljøsaken beskylder Greta voksengenerasjonen for å være umodne og egoistiske – og for å frarøve kommende generasjoner et godt liv på planeten jorda. Her er det verdt å merke seg at også eldre har engasjert seg i miljøsaken, blant annet gjennom Besteforeldrenes klimaaksjon⁷ i Norge.

FNs Barnekonvensjon anerkjenner barns posisjon i samfunnet, deres verdighet og likeverd som mennesker, og deres rett til deltakelse i familien, på skolen og i samfunnet for øvrig (FNs Komité for barnets rettigheter 2009). Ikke-diskriminering er essensielt for et velfungerende demokrati. Likevel kan man si at barn og unge diskrimineres på bakgrunn av biologisk alder, og deres stemmer marginaliseres i den offentlige debatten. Den dominerende forståelsen av barndom utelater muligheten for et politisk handlingsrom for barn, og knebler deres politiske rettigheter (Theis 2010).

Stadig flere forskningsprosjekter peker på gapet mellom den sterke diskursen rundt barns deltakelse og den manglende reelle innflytelsen (Fitzgerald m.fl. 2010; se også Ursin og Lorgen, under fagfellelvurdering). Når det gjelder politiske spørsmål definerer voksne i stor grad hvem som er barn, hva barndom innebærer, og hvordan barn skal delta i samfunnet (Liebel og Saadi 2012). Som Qvortrup (2010) argumenterer, kan voksnes definisjon av barn som «umedgjør-lige», «inkompetente» og «umodne» også forstås som et ønske om å beskytte den voksne sosiale orden fra barn.

Medvirkning og deltakelse er viktig i et demokrati, og medborgerskap knyttes i dag i større grad til andre former for deltakelse enn politisk valgdeltakelse (Audigier 2000). Dette innebærer at alle kan finne sin plass i og bidra til utvikling av samfunnet, utover å avgi stemme ved valg. Samtidig har nyere forskning og moderne utviklingspsykologiske teorier utfordret det tradisjonelle synet på barn og unge som inkompetente og apolitiske vesen, og i stedet understreket deres iboende nysgjerrighet, interesse og entusiasme som et godt og nødvendig grunnlag for medborgerskap (for eksempel Van Deth, Abendschön og Vollmar 2011). Miljøopprøret viser at barn og unge skaper nye politiske arenaer, i det offentlige rom så vel som i sosiale medier. Nå er det opp til voksgenerasjonen hvorvidt og hvordan deres engasjement skal knyttes til den offentlige styringsorden, lokalt, nasjonalt og internasjonalt. I så måte går vi en spennende tid i møte.

Noen av de forestillingene som hindrer barn og unge i å delta aktivt i den politiske sfære er også rådende innenfor medisin, noe vi kan lese om i årets første nummer av *Barn*. I en lett bearbeidet prøveforelesning «Sosiale og biologiske prosesser i fedme og

vektregulering hos barn: Et kritisk blikk på 'det kompetente barnet'» viser Ellen M. I. Ersfjord hvordan pediatrik fedmebehandling av barn påvirkes av kulturelle forståelser av barn, barndom og familie, og at barn ofte forstås som ikke-kompetente i forhold til sin helse. I likhet med Ersfjord, trekker Moa Nyamwathi Lønnings artikkelbidrag på eksempler fra etnografisk feltarbeid som anerkjenner barn og unge som sosiale aktører. Nyamwathi Lønnings «Challenges and opportunities in researching the lives of young people on the move» diskuterer ulike metodologiske og etiske utfordringer knyttet til forskning rundt ungdom og mobilitet. Med eksempler fra eget feltarbeid blant unge afghanske gutter i Hellas og Norge viser Lønning nødvendigheten av å være utforskende, fleksibel og sensitiv i sin tilnærming til et felt i stadig forandring.

I artikkelen «När vänner av motsatt kön inte tillåts. Ungdomars erfarenheter av föräldrars restriktioner» utforsker Mariet Ghadimi ungdommers erfaringer med venns-kapsrelasjoner i Sverige. Basert på en større spørreundersøkelse blant niende-klassinger, finner forfatteren at flertallet av ungdommene omgås med og gjør aktiviteter sammen med venner på fritiden. Likevel viser studien at noen ungdommer har mindre venner av det motsatte kjønn. Dette gjelder særlig jenter hvor begge foreldre har minoritetsbakgrunn. Også i Lina Alm og Ylva Odenbrings artikkel «Klassmärkt barndom. En etnografisk studie om social ojämlikhet i förskoleklassen» får vi innblikk i hvordan familiebakgrunn påvirker barn og barndom i Sverige. Framfor et fokus på etnisitet, utforsker forfatterne sosio-økonomiske forskjeller. Det empiriske materialet er fra et etnografisk feltarbeid og illustrerer hvordan sosial ulikhet konstrueres og reproduseres framfor utviskes i pedagogiske virksomheter rettet mot yngre barn.

Ann-Katrin Perselli og Assar Hörnell står for artikkelen «Fritidspedagogers forståelse av det kompletterende oppdraget». Basert på en spørreundersøkelse blant fritidspedagoger i Sverige utforsker de fritidspedagogenes rolle i skolen og i skolefritidsordninger. Analysen viser at fritidspedagogene har en forståelse av skolefritidsordningen som komplementerende til skolegangen, hvor elever kan lære og være sosiale på andre måter og med utgangspunkt i elevenes egne interesser og behov. Samtidig tydeliggjøres viktigheten av å ha et godt samarbeid med og bli verdsatt av lærere og rektorer for sin særegne profesjon. I artikkelen «Toddleren sitt møte med gjenbruksmaterialer» skriver Sissel Aastvedt Halland om toddlers møte med gjenbruksmaterialer i en barnehage i Norge. Gjennom deltakende observasjon blant 1- og 2-åringer har Aastvedt studert interaksjonen mellom barna og ulike materialer. Hun argumenterer for at gjenbruksmaterialer oppmuntrer til mer kreativ

lek enn ferdigproduserte og fabrikkerte leketøy, og konkluderer med at barn og material står i gjensidig påvirkningsforhold til hverandre i en sammenvevd «tilblivelses-tilstand».

Nanna Natalia Jørgensens bidrag til denne utgaven av *Barn* er kronikken «Når individet begrenses til og blir sin diagnose» hvor vi leser om Theo og hans foreldres møte med helse- og utdanningsvesenet. Jørgensen argumenterer for at diagnostisering av barn kan virke mot sin hensikt, og medføre stempeling, stigmatisering og innskrenking av muligheter.

I vår faste spalte «Sammendrag av doktorgradsavhandlinger», presenteres sammendrag av to nyere doktoravhandlinger.

Dette nummeret inneholder også synspunkter på en artikkel fra temanummeret av *Barn* om Undervisning i förskolan som vi bragte i nr. 3–4 2018.

God leselyst!

Noter

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=VFkQSGyeCWg>

² <https://www.youtube.com/watch?v=EAmUIEsN9A>

³ <https://www.fridaysforfuture.org/>

⁴ <https://infinitemovement.no/blogg/generasjon-greta-thunberg/>

⁵ <https://www.reddbarna.no/barnasvalg>

⁶ <https://miljoagentene.no/>

⁷ <https://www.besteforeldreaksjonen.no/>

Referanser

- Audigier, F. 2000. *Basic Concepts and Core Competencies for Education for Democratic Citizenship*. Project "Education for Democratic Citizenship". Strasbourg: Council of Europe.
- Cohen, E. 2005. Neither seen nor heard: Children's citizenship in contemporary democracies. *Citizenship Studies* 9(2): 221–240.
- Crawley, H. 2011. "Asexual, apolitical beings": The interpretation of children's identities and experiences in the UK asylum system. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 37(8): 1171–1184.
- FNs komité for barnets rettigheter. 2009. *General Comment no. 12: The Right of the Child to be Heard*. Genève: FN. Tilgjengelig fra: <https://resourcecentre.savethechildren.net/node/5040/pdf/5040.pdf>

- Fitzgerald, R., A. Graham, A. Smith og N. Taylor. 2010. Children's participation as a struggle over recognition. I: B. Percy-Smith og N. Thomas, red. *A Handbook of Children and Young People's Participation*. London: Routledge: 293–305.
- Gordon, H.R. og Taft, J.K. 2011. Rethinking youth political socialization: Teenage activists talk back. *Youth & Society* 43(4): 1499–1527.
- Josefsson, J. 2016 *Children at the Borders* (PhD avhandling). Linköping: Linköping University.
- Liebel, M. og I. Saadi. 2012. Cultural variations in constructions of children's participation. I: Liebel, M., red. *Children's Rights from Below: Cross-Cultural Perspectives*. London: Palgrave Macmillan: 162–182.
- Loader, B., Vromen, A. og Xenos, M. 2014. The networked young citizen: social media, political participation and civic engagement. *Information, Communication & Society* 17(2): 143–150.
- Qvortrup, J. 2009. Childhood as a structural form. I: Qvortrup, J., Corsaro, W. A. og Honig, M.-S., red. *The Palgrave Handbook of Childhood Studies*. London, Palgrave Macmillan: 21–33.
- Qvortrup, J. 2010. Om børns rettigheder i voksensamfundet. I: Kjørholt, A. T., red. *Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?* Oslo: Universitetsforlaget: 30–46.
- Taylor, A. 2011. Reconceptualizing the 'nature' of childhood. *Childhood* 18(4): 420–433.
- Theis, J. 2010. Children as active citizens: An agenda for children's rights and civic engagement. I: B. Percy-Smith og N. Thomas, red. *A Handbook of Children and Young People's Participation*. London: Routledge: 343–355.
- UNICEF. 2008. *Our Climate, Our Children, Our Responsibility*. Tilgjengelig fra: http://agulhas.co.uk/wp-content/uploads/2016/10/Our-Climate-Our-Children-Our-Responsibility_UNICEF_2008.pdf
- UNICEF. 2011. Climate Proof Children: Putting the Child First in Climate Finance. Tilgjengelig fra: https://www.unicef.org/environment/files/climateproof_web.pdf
- Ursin, M. og Lorgen, L. C. (under fagfelleevaluering). Barnas Valg – når barna går til stemmeurnene. Barn.
- Van Deth, J., Abendschön, S. og Vollmar, M. 2011. Children and politics: An empirical reassessment of early political socialization. *Political Psychology* 32(1): 147–174.
- Walker, C. 2017. Embodying 'the next generation': children's everyday environmental activism in India and England. *Contemporary Social Science* 12(1–2): 13–26.
- Øygardslia, K. og Ursin, M. (under fagfelleevaluering). Spill og sosiale medier – medborgerskap på barn og unges premisser. Barn.

Marit Ursin
Redaktør

Utgever: Norsk senter for barneforskning ved Institutt for pedagogikk og livslang læring, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU.

Dette er en artikkel med åpen tilgang (open access). Alle artikler i *Barn* publiseres i overenstemmelse med Creative Commons-lisensen CC BY 4.0. Det betyr at alle fritt kan lese, laste ned, kopiere, skrive ut, søke i eller lenke til den fullstendige og ferdig bearbejdede teksten.